

Vergaderjaar 2015–2016

34 526

Initiatiefnota van het lid Koşer Kaya over een duurzame toekomst voor vis en visser

Nr. 2

INITIATIEFNOTA

De zee spreekt tot de verbeelding. Als beeld van angst, maar ook van hoop. Als oorsprong van het leven en als vernietiger ervan. Als die grote open ruimte naar onbekende werelden. Als een kracht die in kaart werd gebracht en getemd. Grote groepen mensen zijn er voor hun inkomen en voedselvoorziening van afhankelijk. Het mysterie van de zee is daarbij steeds verder afgenomen. Ons gebruik ervan is steeds intensiever geworden: jaarlijks wordt 331 miljoen kilo vis in de Nederlandse havens aangevoerd. En hoewel de Noordzee relatief klein en ondiep is, vormt ze samen met Het Kanaal de drukst bevaren scheepvaartregio ter wereld. Dat heeft zijn keerzijden. De natuur gaat achteruit en van sommige soorten neemt de visstand af. Daar moet verandering in komen! Dit zowel in het belang van de vis als van de visser. De initiatiefnemer legt daarom aan de Kamer beslispunten voor om de Waddenzee, Noordzee en de internationale zeeën weer te versterken. Bescherm en innoveer, leve de zee!¹

1. Waddenzee

De meeste Nederlanders zullen bij het Waddengebied denken aan die ene keer wadlopen of hun korte vakantie op één van de eilanden. Als zij dat doen, is dat mede vanwege de schitterende natuur daar.² Het gebied is zelfs UNESCO-werelderfgoed vanwege de unieke landschappen, de dynamiek en de zeer rijke variëteit aan dieren en planten. Over dat laatste: er leven zo'n 10.000 verschillende soorten dieren en planten in en bij de Waddenzee! Het is dus logisch dat wij allemaal gebruik willen maken van die zee. Dat er gevist wordt, dat er gevaren wordt en dat er toeristische activiteiten plaatsvinden.

Daarin moet evenwicht worden gezocht. Economische en toeristische activiteit kan bijdragen aan het behoud van natuur, maar daar helaas ook al te snel schade aan doen. Dat zien we nu in de Waddenzee gebeuren. De

¹ Voor een alomvattende oplossing moet uiteraard ook gekeken worden naar onder andere de scheepvaart, energiewinning en zwerfafval. Daar heeft de initiatiefnemer ook oog voor, maar deze nota richt zich op de vis en de visser.

² Recent riep Lonely Planet Texel omwille van die natuur uit tot een van de top-10 Europese bestemmingen om deze zomer aan te doen.

visstand is de afgelopen tientallen jaren verslechterd. De natuurwaarden van het gebied zouden zelfs nog maar rond de 28 tot 45 procent van het potentieel liggen.³ Waarom, dat kan niemand op dit moment met zekerheid zeggen. Probleemanalyses hebben vaak als manco dat historische gegevens ontbreken, dat externe factoren als klimaatverandering meespelen, dat meerdere factoren werkzaam zijn en dat grote delen van de Waddenzee nooit gevolgd zijn. Voor goede cijfers, goed onderzoek heb je eenduidige en langjarige inzet nodig.

Beschermen van het Waddengebied, en het in evenwicht houden van natuur en economische belangen, begint met eenduidiger en beter beheer. De Algemene Rekenkamer trok hierover al aan de bel in hun rapport van eind 2013. Zij telden ruim 13 beheerders voor het gebied⁴, 4 verantwoordelijk Ministers en 6 beschermingsstatuussen. Ondertussen zijn we bijna drie jaar verder, maar is er weinig veranderd. De bevindingen van de Algemene Rekenkamer worden door de verantwoordelijk bewindspersonen met de mond beleden, maar het is nog wachten op daden. Onderzoek naar hoe de rol en ambitie van het Rijk in het Waddengebied in te vullen is, moet zelfs nog plaatsvinden.⁵ Voor zover er wel actie ondernomen wordt naar aanleiding van het Rekenkamerrapport vindt voortgangsbewaking niet eenduidig plaats, maar lijdt aan dezelfde meerhoofdige kwaal.⁶ De initiatiefnemer wil daarom dat zo spoedig mogelijk – en nog door de huidige regering – alle benodigde stappen gezet worden om op de oorspronkelijke deadline, per 2018, tot de eenduidigere en betere beheerstructuur van het Waddengebied te komen. Het Waddengebied is te belangrijk om tussen wal en schip te vallen.

Onderzoek

Om te weten wat moet worden beschermd, op welke plek en welk effect dat heeft is onderzoek nodig. Ondanks de gunstige ligging en de hoge gebruiksdruk zijn grote delen van het Waddengebied nog onvoldoende onderzocht. Zo is onduidelijk welke oorzaken precies de afname van de visstand en biodiversiteit veroorzaakt hebben. Wel zijn er drie menselijke invloeden waarvan wordt verondersteld dat zij in de stapeling van effecten een duidelijke rol hebben: (i) zandsuppletie, (ii) Noordzeevervisserij, (iii) kustvisserij in de Waddenzee.

Toekomstbestendige visserij

Kustvisserij hoort bij de Waddenzee. Het hoort bij de identiteit van de kustgemeenschappen en onderdeel van ons cultureel erfgoed. Dat moet dus beschermd worden. Tegelijkertijd is de zee geen onuitputtelijke bron gebleken. Verantwoord gebruik is nodig. Kust vissers zullen op een natuur-inclusievere wijze hun boterham moeten verdienen wil de stand van de natuur kunnen verbeteren en willen ook hun kleinkinderen nog beroepsvisser kunnen zijn.

Een voorwaarde voor duurzame, toekomstbestendige visserij is de intensieve en sterk op de leefomgeving van de vis inbreukmakende visserij (invasieve visserij) uit te bannen. Hiertoe zijn al goede stappen gezet. De mechanische kokkelvisserij is uitgebannen, terwijl het aantal

³ Wereldnatuur in Nederland, WNF, 2014.

⁴ Rijkswaterstaat (IenM), Waddenunit (EZ), Rijksvastgoed- en Ontwikkelbedrijf (Financiën), Defensie, Waddenprovincies (Noord-Holland, Friesland, Groningen), Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Provinciale natuurbeheerders (Landschap Noord-Holland, It Fryske Gea, Het Groninger Landschap) en particulieren.

⁵ 29 684, nr. 124.

⁶ 29 684, nr. 114, p 2.

vergunningen voor de handmatige kokkelvisserij is beperkt. In de mosselvisserij vindt daarnaast een omschakeling plaats van het schrapen van jonge mosselen van de bodem op wadplaten naar het vangen van mosselzaad voor uitkweek op mosselpercelen.⁷ De grootste uitdaging zit momenteel nog in de garnalenvisserij. Het convenant dat voor die sector is afgesloten kent een moeizame naleving. Wie zich eraan houdt, benadeelt zichzelf als anderen dat niet doen. Zo kan het dat garnalen omwille van hun massale aanwezigheid het «onkruid van de zee» genoemd worden, maar er nu toch duidelijk tekenen van overbevinging zijn.⁸

Duidelijke koers

Om de duurzame vissers die bereidwillig zijn een overstap te maken te helpen moet de overheid duidelijk koers zetten. De uitkoop van garnalenvissers in de Waddenzee en aangrenzende Noordzeekustzone moet aantrekkelijker gemaakt worden. Leg ook delen van het convenant waar nodig in bindende regels vast, zodat voorlopers zichzelf niet op de kortere termijn benadelen. Maak ook duidelijk dat innovatieve oplossingen welkom zijn mits zij bijdragen aan het behalen van de gestelde natuurdoelen. Voordelen voor de vissers moeten hierbij niet zitten in verhoogde vangst, zoals dreigt bij de pulsvisserij, maar in verminderde kosten of verhoogde opbrengst van de afzet.

Beslispunten

BESCHERM: Eenduidiger en beter beheer van het Waddengebied

BESCHERM: Maak overstap voor vissers naar duurzame visserij gemakkelijker

INNOVEER: Niet-invasieve en natuurvriendelijke vismethoden ontwikkelen

2. Noordzee

De Noordzee is het grootste natuurgebied van Nederland: het beslaat ongeveer anderhalve keer de oppervlakte van Nederland zelf. Net als de Waddenzee kent het een groot cultureel, sociaal en economisch belang voor Nederland. Het is een fantastische zee! Er zijn 145 vissoorten, meer dan 10 zeezoogdiersoorten, meer dan 30 vogelsoorten en ruim 250 schelpdiersoorten, maar mogelijk meer want er worden nog steeds nieuwe soorten ontdekt. Ook levert de Nederlandse Noordzee 23 miljard euro aan toegevoegde waarde op voor onze economie en zijn er meer dan 160.000 banen direct of indirect aan gerelateerd.⁹

Door het intensieve gebruik van de Noordzee ligt er een grote uitdaging om de natuurwaarde en de biodiversiteit te versterken, of op zijn minst niet verder te laten verslechteren. Hoewel het goed gaat met aan aantal commerciële visbestanden, zoals schol en haring, gaat het met een groot aantal andere soorten slecht. Haaien en roggen komen steeds minder voor. De grootste roggensoort, de vleet, is wereldwijd en in de Noordzee bijna uitgestorven. Het zeebaarsbestand in sinds 2005 met meer dan 20 procent afgenomen en het gemiddelde formaat van zeebaarzen – een

⁷ In gebieden die permanent onder water staan worden nog wel mosselen van de bodem geschraapt.

⁸ Hun grootte neemt steeds verder af: ook wel «groei-overbevinging» genoemd.

⁹ CBS, *Economic description of the North Sea for the Netherlands, 2005, 2008, 2010, 2011**, mei 2014, https://www.noordzeeloket.nl/images/Economic%20description%20of%20the%20North%20Sea%20for%20the%20Netherlands%2C%202005%2C%202008%2C%202010%2C%202011%20Edition%202014_4124.pdf.

signaal van te hoge bevissingsdruk – vermindert eveneens.¹⁰ De Noordzee kende grote schelpdierbanken, met name platte oesterbanken met relatief hoge biodiversiteit, en zachte hoornkoralen oftewel gorgonen. Ze zijn inmiddels verdwenen als gevolg van onder andere sleepnet- en andere «bodemberoerende» visserij.

Netwerk van natuurgebieden

Een bijzonder belangrijke voorwaarde voor het terugbrengen van een gezonde natuur en een gezond visbestand is een netwerk van beschermde zeegebieden. Deze gebieden moeten daadwerkelijk ongestoorde natuur opleveren waarin planten en dieren de ruimte hebben te leven. Zij moeten dus van voldoende omvang zijn en eventueel aan elkaar geschakeld zijn. Internationale afstemming is daarbij belangrijk: planten en dieren houden zich niet aan grenzen en populaties moeten zich kunnen verplaatsen.

Om natuurbescherming effectief te laten zijn, zal de hoogste standaard de gedeelde standaard moeten zijn. Dat betekent dat een beschermde status ook echte bescherming moet inhouden. Het openstellen van de beschermde delen van bijvoorbeeld de Doggersbank voor bodemberoerende flyshootvisserij past daar niet in. Ook als andere landen aandringen dat wel toe te staan.¹¹ Slechts een klein deel van de Noordzee is in enige vorm beschermd. Uit berekeningen van Stichting de Noordzee, Greenpeace en Wereld Natuur Fonds volgt dat slechts 0,35 procent van de Nederlandse Noordzee volledig is beschermd en slechts 1,4 procent ervan tegen alle bodemberoerende visserij.¹² Indien de bescherming van het Friese Front en de Centrale Oestergronden afgerond is, stijgt dat naar 5,6 procent. Op dit moment telt het bevisbare oppervlakte van de Nederlandse Noordzee meer dan 90%! Ook met flinke uitbreiding van de hoeveelheid voor visserij gesloten gebieden, is er genoeg ruimte om te vissen.

Voorkom vangstverbod

Dat het ene Noordzeegebied beschermd is, wil niet zeggen dat in andere delen van de Noordzee alles zou mogen. Ook daar moet ingezet worden op verduurzaming en extensivering. Neem bijvoorbeeld de zeebaarspopulatie. Daar gaat het zo slecht mee dat de Internationale Raad voor Onderzoek der Zee (ICES) voor 2017 geheel niet wil dat op die soort wordt gevist.¹³ Niet alleen voor de grootschalige en commerciële vissers zou dat een grote strop zijn, ook voor de sportvisserij en aan de kustgemeenschap verbonden duurzame visserij zou dat grote gevolgen hebben. Goed beheer houdt wat dat betreft mede in dat een visbestand niet zodanig kritiek wordt dat een gehele onttrekkingsstop nodig is. Dit kan door in te zetten op kleinschalige visserij en door belangrijke kraamkamers en schuilplaatsen te beschermen. Dat heeft als ecologisch voordeel dat er selectiever gevist wordt en er minder – prijsdrukkende en biodiversiteit bedreigende – bijvangst is. Dat is op langere termijn voordelig voor zowel vis als visser. Het biedt kans om vispopulaties te herstellen, maar dankzij

¹⁰ Position Paper «Nieuwe kijk op zeebaars», Sportvisserij Nederland, http://www.sportvisserijnederland.nl/files/nl-position-paper-zeebaars_8084.pdf.

¹¹ Het Verenigd Koninkrijk is hier een voorbeeld van. Dit terwijl Duitsland juist wel haar Doggersbankgebieden gesloten houdt voor dit type visserij.

¹² Delen van de Voordelta, Vlakte van de Raan en Noordzeekustzone zijn gesloten voor alle vormen van visserij. Ook de Doggersbank en de Klaverbank hebben een beschermde status op papier, maar in de Doggersbank wordt nog flyshoot toegestaan.

¹³ ICES Advice on fishing opportunities, catch, and effort, 11 juli 2016, [http://www.ices.dk/sites/pub/Publication Reports/Advice/2016/2016/bss-47.pdf](http://www.ices.dk/sites/pub/Publication%20Reports/Advice/2016/2016/bss-47.pdf)

dat herstel gaat de visopbrengst op den duur ook weer omhoog.¹⁴ Een goed beheerde Noordzee is bovendien voordeliger aan herstel van de Waddenzee. Zo wordt voorkomen dat deze bronnen van voedsel en inkomen voor toekomstige generaties niet meer beschikbaar zijn!

Meer biodiversiteit

Daarnaast bieden nieuwe technologieën mogelijkheden om verloren gegane biodiversiteit te herstellen. Rivierestuaria, getijdemondingen van rivieren, kunnen kraamkamers voor vis zijn en vogels aantrekken. Ook helpen zij bij de migratie van beschermde trekvisen als aal, zalm, steur en rivierprik. Door innovaties uit het verleden ter bescherming van onze kust tegen water, zoals de Haringvlietsluizen en de Afsluitdijk, is er echter een harde scheiding tussen zoet en zout water gekomen.¹⁵ Ondertussen wordt gewerkt aan het deels openen van de Haringvlietsluizen en een vismigratierivier door de Afsluitdijk om migratie mogelijk te maken zonder verzilting van zoet water of de waterveiligheid in het geding te laten komen. Waar mogelijk moeten snel dergelijke voorzieningen komen. Om visen ook daadwerkelijk een kans te geven te migreren en vogels om zich te voeden, dienen er in de directe zones eromheen beperkingen aan de visvangst gesteld te worden. Bijvoorbeeld dat er niet met netten gevist mag worden.

Breng oesterriffen terug

Wie op oude kaarten kijkt, ziet nog geen Afsluitdijk en Haringvlietsluizen maar wel in grote delen van de Noordzee platte oesterriffen op de bodem. Mede dankzij sleepnetten en andere bodemberoerende visserij zijn die verdwenen. Grote stukken zeebodem bestaan nu uit zand. Een slechte omgeving voor de verdwenen schelpdieren om zich te vestigen en daarom is actief herstel nodig. Daarbij kunnen windmolens, maar ook scheepswrakken, als aanhechtingspunt dienen voor oesters en andere soorten die een aanhechtingspunt nodig hebben. De voorgenomen windmolenparken bieden een kans dit stukje biodiversiteit terug te brengen in de Noordzee! Om veiligheidsredenen kennen zij namelijk een beperkt medegebruik van de omliggende zee. Bijkomend voordeel hiervan is dat de visintensiteit in windmolenparken vaak lager zal zijn. Met het oog op biodiversiteit en het herstel van natuur stelt de initiatiefnemer voor dat verder onderzoek plaatsvindt hoe de plaatsing van deze windmolens met oog op het ontstaan van nieuwe riffen geoptimaliseerd kan worden. Zo kan optimaal gebruik gemaakt worden van dit soort bijeffecten op bestaande plannen. Daarnaast moet snel werk gemaakt worden van de toetreding tot het UNESCO-verdrag voor het behoud van erfgoed onder water.¹⁶

Beslispunten

BESCHERM: Maak, ten behoeve van rust en ruimte voor herstel, in aangewezen natuurgebieden geen uitzonderingen op de beschermde status.

BESCHERM: Geef duurzame vissers voorrang.

¹⁴ Inclusief afgeleide inkomsten zoals die van de zeehengelsport waarin exclusief jaarlijks 111 miljoen aan wordt uitgegeven: Recreational fishery in the Netherlands: demographics and catch estimates in marine and fresh water», Imares, 24 oktober 2013.

¹⁵ Zie voor de migratierivier in de Afsluitdijk: <https://www.deafsluitdijk.nl/projecten/vismigratierivier/>; en voor de Haringvlietsluizen onder andere: <https://www.rijkswaterstaat.nl/water/projectenoverzicht/haringvliet-haringvlietsluizen-op-een-kier/index.aspx>.

¹⁶ Een voornemen daartoe is in mei aangekondigd, maar de goedkeuringwet ligt nog niet bij het parlement. Zie ook: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2016/05/19/nederland-gaat-cultureel-erfgoed-onder-water-beschermen>

INNOVEER: Gebruik kunstmatig hard substraat, zoals windmolens en scheepswrakken, als aanvullende kans voor het terugbrengen van oesterriffen en voor andere soorten die een hechtingsplaats of schuilplaats nodig hebben.

INNOVEER: Herstel en creëer zoet-zout-estuarium en nettenvrije zones daaromheen

3. Internationale zeeën

Wereldwijd vraagt men zich af hoe straks die 9 miljard aardbewoners gevoed kunnen worden. De internationale zeeën spelen als enorme eiwitbron een cruciale rol. Daarbij is het van groot belang een evenwicht te vinden tussen de vele verschillende belangen en afspraken. Op dit moment gaat dat nog verre van probleemloos. Afrikaanse kusten worden nog steeds leeggeroofd.¹⁷ Lokale gemeenschappen worden nu nog van hun voedsel- en inkomstenbron ontdaan door *mega-trawlers* van Europese, Chinese of Russische afkomst. Daarmee ontstaat uitzichtloosheid voor vele West-Afrikaanse jongeren die niet meer als visser in hun levensonderhoud kunnen blijven voorzien.¹⁸ Wat hen een belangrijke reden geeft om de gevaarlijke oversteek naar Europa te maken.¹⁹ En het is niet alleen voor lokale vissers moeilijk om nog vis te kunnen vangen, ook de consumptie van vis – een belangrijke en goedkope eiwitbron in Afrika – blijft duidelijk achter bij de rest van de wereld. Waar wereldwijd de consumptie van vis over een duidelijke toenemende trend laat zien, blijft de visconsumptie in het Afrikaanse continent achter en stijgt deze in het komende decennium slechts zeer licht.²⁰ Maar onze aandacht dient zich niet alleen op Afrika te richten. Neem bijvoorbeeld Zuid-Oost-Azië: geregeld blijkt dat voor Westerse consumptie gevangen vis met mensenhandel en slavernij in verband gebracht worden. Vanuit meerdere oogpunten bezien en op meerdere werelddelen, is er dus nog veel te verbeteren.

In de *Sustainable Development Goals* worden landen opgeroepen om oceanen, zeeën en mariene bronnen te beschermen en duurzaam te gebruiken voor duurzame ontwikkeling. Nederland, en de Europese Unie, hebben hierin een grote rol te nemen. Die rol is niet vrijblijvend. Zij hebben kennis, kunde en economische macht om verbeteringen tot stand te brengen. Zowel op het gebied van beheer en registratie, als in het verbeteren van arbeidsomstandigheden. En Europa heeft hier ook een geschiedenis: Europese landen vissen al decennia in de wateren van West-Afrika, en met die betrokkenheid komt ook verantwoording.

Voorwaarde voor een duurzaam beheer van de visbestanden is een regionale organisatie, RFMO, die dit daadwerkelijk oppakt. Voor grote delen van de wereld zijn dergelijke regio-organisaties aanwezig. Voor de West-Afrikaanse kust is deze nog niet tot stand gekomen. Daardoor wordt er te veel en te grootschalig gevestigd. Vaak door schepen uit Rusland en China, maar ook door de Europese vloot. Die laatste schepen mogen daar vissen vanwege de visserijpartnerschapovereenkomsten die de Europese

¹⁷ Flagging the Overcapacity, Greenpeace, p. 5, <http://www.greenpeace.nl/Global/nederland/2014/Campagnes/Oceanen/Publicaties/GPflaggingtheovercapacity.pdf>. Zie ook: Africa's Fisheries» Paradise at Crossroad, http://www.greenpeace.org/africa/Global/africa/graphics/Scam%20on%20the%20African%20Coast/AFRICA%E2%80%99S%20FISHERIES%E2%80%99%20PARADISE%20AT%20A%20CROSSROADS_FULL%20REPORT.pdf

¹⁸ Deze invloed blijkt ook duidelijk uit de opleving van de visstand voor de Somalische kust toen de internationale schepen er stopten met vissen omwille van de voorkomende piraterij.

¹⁹ «Je houdt de Senegalezen toch niet tegen», Vrij Nederland, 17 2016 <https://www.vn.nl/houdt-senegalezen-komen-toch/>

²⁰ OECD-FAO, 2015, http://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/oecd-fao-agricultural-outlook-2015_agr_outlook-2015-en

Unie met landen aan die kuststrook heeft gesloten. Het ligt dan ook voor de hand dat de Europese Unie samen met de betrokken Afrikaanse kustlanden de oprichting van zo'n organisatie gaat bevorderen. Dat kan bijvoorbeeld bij het sluiten van visserijpartnerschapovereenkomsten meegenomen worden. Nederland kan hiertoe, mede gezien de grote hoeveelheid Nederlandse schepen in de Europese vloot een geloofwaardig aanjager van zijn.²¹

Kennis

Met beter beheer komt ook verdiepte kennis in zicht. Daartoe kan dan gericht opdracht gegeven worden. Het doel is dan niet enkel gericht op het herstel van de oceanen en behoud van visstand, maar ook op gunstige omstandigheden voor mensen die lokaal in de visserijsector werkzaam zijn. Zo kan samen gewerkt worden aan voedselzekerheid. Toezicht vormt een essentieel onderdeel voor een goed beheer van zeeën. De regering gaf recent al aan dat ten aanzien van die kennislacune de Europese Unie een groot onderzoekspotentieel heeft.²² Laten we dat dan ook ten volle benutten door spoedig te komen met concrete voorstellen teneinde dit probleem aan te pakken en daarvoor fondsen beschikbaar te stellen! Een element daarvan kan de omgang met visvoorraadbedreigende populaties kwallen zijn.²³ Met kennis over de zee en nieuwe toezichtmechanismen kunnen kwetsbare delen van de oceaan met een hoge natuurwaarde straks aangewezen worden als beschermd gebied. Een traject daartoe zou wat betreft initiatiefnemer zo spoedig mogelijk vorm moeten krijgen.

Slaafvrije garnalen

Geen bedreiging voor de vis, maar voor de mens zijn de omstandigheden waaronder in delen van de wereld gevist wordt. Uit langjarig onderzoek van de Britse krant *The Guardian* blijkt op grote schaal in Thailand slavernij en mensenhandel plaats te vinden in de visserijsector. Veel van de werkmannen worden onder valse voorwendselen de boot op gelokt, jaren als slaven vastgehouden, krijgen amper te eten en worden mishandeld.²⁴ Verbeteringen aan deze situatie gaan zeer traag. Wie garnalen koopt in de supermarkt, loopt het risico medeplichtig – in moreel opzicht althans, niet in juridische zin²⁵ – te zijn aan deze misstanden. Het is daarom noodzakelijk dat verkopers en importeurs van vis beter zicht krijgen op wat er voor hen in de keten gebeurt. Zij moeten zich actief inspannen om vis uit eerlijke arbeid en duurzame bevissing in te kopen.²⁶ Zo kunnen zij mede een transitie tot stand brengen naar een sector die op arbeid draait die voldoet aan standaarden voor een menswaardig bestaan.

²¹ Ocean inquirer 3: The story of how European supertrawlers went to fish in West African waters http://www.greenpeace.nl/Global/nederland/2012/publicaties/GP_Ocean%20Inquirer%233_los.pdf

²² Reactie van de Nederlandse regering op EC raadpleging over internationaal beheer van de oceanen

²³ «De kwallen komen, houd je vast voor kwalmageddon», De Correspondent, 16 april 2016 <https://decorrespondent.nl/4346/De-kwallen-komen-houd-je-vast-voor-kwalmageddon/812942894434-513caab9>

²⁴ Zie onder andere: <http://www.theguardian.com/global-development/2014/jun/10-sp-migrant-workers-new-life-enslaved-thai-fishing>, <http://www.theguardian.com/global-development/2015/jul/20/thai-fishing-industry-implicated-enslavement-deaths-rohingya> en <http://www.theguardian.com/global-development/2015/dec/14/shrimp-sold-by-global-supermarkets-is-peeled-by-slave-labourers-in-thailand>.

²⁵ Althans, de poging van Teun van de Keuken om zichzelf aan te klagen voor het kopen van chocolade is niet geslaagd. Hij werd niet-ontvankelijk geacht: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1409092/2007/04/05/Programmamaker-niet-vervolgd-voor-eten-chocolade.dhtml>.

²⁶ Richtlijn van de Europese Unie 1380/2013, L 354/27, overweging 4 en 57.

Beslispunten

BESCHERM: Oprichting van een effectievere regionale beheersorganisatie West-Afrikaanse kust

BESCHERM: Geef voorkeur aan lokale en duurzame visserij in West-Afrika ten opzichte van buitenlandse visserij. Stop visvangst en – verwerking met slavernij en mensenhandel

INNOVEER: Dicht kennislacune ten aanzien van een duurzaam beheer van de oceanen en ten behoeve van het aanwijzen van een deel oceaan als beschermd gebied.

4. Financiële paragraaf

Een groot deel van de in de beslispunten opgenomen voorstellen zal enige middelen kosten die vooruitlopen op de structurele versterking van de visserijsector en de natuur die erop volgt. Dit zal vaak opgevangen kunnen worden in lopende programma's en dito subsidieregelingen. Voor zover additionele middelen nodig zijn ter uitvoering van die beslispunten, bijvoorbeeld ter compensatie van bestaande economische belangen of intensivering van beschermings- en/of beheerprogramma's, zal samen met de regering gezocht moeten worden naar dekking. Het Visserijbeleid is echter in hoge mate gecommunautariseerd, waardoor dit geld mogelijk ook gevonden kan worden in verduurzaming van de Europese begroting ten aanzien van de maritieme sector.

Koşer Kaya